

DEMETER ZAYZON MÁRIA

Adalékok a piliscsévi szlovákok nyelvhasználatához

1992 tavaszán a Komárom-Esztergom megyei Piliscséven - a 2 500 körüli lélekszámú, döntően szlovákok lakta, Budapesttől 30 kilométerre található településen - a korábbi kérdőíves nemzetiségszociológiai felmérés¹ kiegészítéseként interjúkat készítettünk a falu szlovák lakosaival arról, miként vélekednek nemzetiségük lényeges kérdéseiről: a magyarországi - és ezen belül különösen a helyi- szlovákság kettős kötődéséről, identitástudatának-helyzetének regionális és lokális jellemzőiről, nyelvi sajátosságairól. Arról, hogy a nyelvhasználat színterei miként alakultak és miként határozzák meg a nyelvátörökítés családi vagy intézményi (óvodai, iskolai) kereteit, lehetőségeit.

Az egyén nemzetiségi önmeghatározásának esetenként ingadozó, ellentmondásos jellege, eseteként a nemzetiség feladása gyakran a származási közösség megütközését, egyfajta védekező reakcióját (felháborodás, csúfolódás) váltja ki. „Mindenki maradjon meg annak, akinek született”, „Ne próbáljon senki más bőrébe bújni” - fogalmaztak ilyenkor válaszadóink, miképpen más nemzetiségkutatók adatgyűjtései is érzékletesen tükrözik a közösség megtartó erejének íratlan működési szabályait.²

Szóba kerültek az identitás-megőrzés olyan elemei is, mint a nemzetiségi szokások, hagyományok, melyek ápolásával, átörökítésével több irányban, de csupán egy-egy szűkebb csoport, főleg az idősek részéről történnek erőfeszítések.

Érdekes, olykor egymásnak ellentmondó vélemények fogalmazódtak meg arról, miként alakultak az anyanemzettel való kapcsolatok az utóbbi néhány évben, milyen jelentőségük van a szlovák identitástudat fenntartásában.

Az alábbiakban a hosszabb interjúanyagból olyan részleteket adunk közre, melyben öt piliscsévi szlovák értelmiségi fejtí ki véleményét a nyelvhasználatról összefüggő kérdésekről.

*

- A. Egész gyermekkorom azzal telt el, hogy hova tartozom? Még nekem szerencsém volt: én magyarul is tanultam, meg szlovákul is - még ma is anyámmal szlovákul beszélgetek - úgymond szlovákul, de inkább úgy mondanám, hogy „cséviül”, mert mindenki úgy mondja, hogy „po csivszki”. Moszkvában kellett rájönnöm arra, szintén odalátogató szlovákok között, hogy én nem vagyok szlovák, hanem magyar. Szokásaimban, mentalitásomban, gondolkodásmódomban, étkezési kultúrámban, világlátásomban. Ahogyan minket fogadtak, a magyarokat... én velük szlovákul próbáltam beszélni, de nem tudtam magam megértetni rendesen. Ők elfogadták; hogy egy olyan csetlő-botló ember vagyok. Most, egy-két hónapja hallottam a rádióban - szoktam rendszeresen hallgatni szlovákul az URH-adásokat -, egy Pozsonyban szlovák szakon tanult kislány, kesztölci vagy békéscsabai, ugyanezt az érzést fogalmazta meg, hogy ott magyarokként kezelték őket, és rádöbbsent arra, hogy annak ellenére, hogy szlovákként ment ki, szlovákot tanulni, más a szlovák, és más a magyarországi szlovákul tudó! Mostanában gondolkodtam ezen. Egyrészt: az alap. Alapszókinccsel rendelkező valakik vagyunk; hát ez egy konzerv(álódott), nagyon régi, nagyon ősi, nem fejlődő szókinccs keveredik, már a gondolatokban is. Vannak a saját falu szokásai, amelyeket szívesen ápolnak, amelyekhez kötődnek, de egy kesztölci már egy cséviivel nem vállal közösséget úgy,

ahogyan kellene a szlováknak vállalnia a szlovákkal, hogy már egy békéscsabairól ne is beszéljek...

- K. *Kutatásunk során fel-felmerült a válasz, hogy „mi nem szlovákok vagyunk, hanem tótok!”*
- A. Tudja, hogy ez honnan származik? Onnan, hogy ezek a szlovákok közel 300 éve szlovákok itt, és akkor ide kifejezetten egy pár család, 3-4 család költözött ide. Hol volt akkor még Szlovákia? Hát sehol. Ez itt egy népcsoport volt. Igazából, amikor arról van szó, hogy nemzetiségi öntudat, meg szlovák, meg: nem mondják, hogy szlovákok... hát miért mondanák?
- B. Végül is, jó: hát a gyökereink szlovákok. Valahol én is... Mert én nemzetiségnek, szlováknak vallom magam, de nekem a magyar himnuszra dobban meg jobban a szívem, meg a magyar zászlóra - nem a szlovákra. És ezt nem mindenki tudja magában helyrerakni. Én például nagyon nagy hibának tartom, hogy nem tudjuk, hogy a gyermekek mindjárt nem tudják, mitől vagyunk szlovákok, mióta laknak itt szlovákok. Valahol – én nem tudom, milyen óra keretében: történelem, környezet, meg kellene, hogy ismerjék szűkebb környezetüket is.
- K. *A tananyagba nincs ilyesmi beépítve?*
- B. Nincsen. És nem volt az én koromban sem.
- K. *Németeknél, sváboknál sincs? A vértessomlói németek például nagyon tudták a választ arra a kérdésre, honnan jöttek ide őseik, a tardosbányai szlovákok viszont nem.*
- B. Hát például én magam nem tudom, hogy például a cséviak melyik vidékről jöttek. Nem volt ez feldolgozva. Például a szomszéd faluban, Kesztlőcön, ott valaki feldolgozta. Van ott még egy tanító bácsi, aki állítólag Csévet is csinálta, de nem adja ... Nem volt ennek a falunak sohasem olyan helybeli intelligenciája, és most is el vagyunk maradva ezzel; akit ez érdekelne és akinek ez szívügye lenne...
- A. A tudati kettősség, kötődés - nem is kötődés, mert Szlovákiához nem kötődnek ezek az emberek, hanem a szlovákságukhoz itt a faluban - még elképzelhető, de nagyon gyéren, tehát azt már nem meri bevallani, mert valahol érzi is, hogy nem igaz, hogy ő szlovák. Tehát amikor hivatalosan kérnek tőle egy ilyen nyilatkozatot: nem. Az, hogy emiatt hátrányokat szenvedtek, tanulmányi eredményben, szókincsben...
- K. *Érvényesülésben általában?*
- A. Hát kinevették, mert nem tud magyarul.
- K. *Jó, de erre inkább a kétnyelvűség lenne a megoldás, és nem az egyik nyelv felcserélése a másikkal.*
- B. Nagyon érdekes volt a két évvel ezelőtti felmérés, mert hát azért én úgy ismertem az embereket, mi állítottuk össze, hogy melyik utcába ki menjen. Olyanok vallották magukat magyarnak, akiknek utolsó porcikájuk és hajuk szála is szlovák, akiről tudjuk, hogy apai-anyai ágon, tehát mindenhol...
- K. *Ezek inkább középkorúak vagy fiatalak voltak?*
- B. Magamkorabeliek. (Középkorúak). Persze nagyon sok függött attól, hogy hogyan közelítette meg az akkori kérdezőbiztos.
- K. *De ha itt a közösségben úgy ismerik mint szlovákokat, akkor lehet, hogy csak a hivatalos papiroktól való idegenkedés ez? Vagy a Magyarországhoz való kötődését hangsúlyozza? Nehéz ezt megmagyarázni, lehet, hogy még maga a válaszadó sem tudja.*

- B. Igen, meg vannak zavarodva az emberek végül is. Példa: szerveztünk egy utat Szlovákiában, egy autóbust. Jellemző a mostani politikai viszonyokra is, tavaly ősszel (1991) volt, „szlovák-Komáromba”. Szlovákul beszéltek az idős néni a határon, mondja a magyar szót, de szlovákul ragozza. És lenn a finánc, a szlovákiai finánc, aki történetesen magyar volt, visszaszólt nekik valamit, hogy „na ne povedáľjanak”. Elindult az autóbusz, és akkor megkérdezik tőlem, hogy „na akkor most mik vagyunk, szlovákok-e vagy magyarok?” Hát mit tud nekik az ember mondani? Magyarországi szlovákok.
- B. Legnagyobb probléma az, hogy elkötelezett szlovák értelmiség nélkül ez nem fog menni. Nem könnyű dolog. Az úgynevezett lenini nemzetiségi politika - amellet, hogy voltak jó dolgai - „betett” ennek a nemzetiségnek. És talán maga a faj is. Mert én látom, hogy a németek még akkor is, ha jó darabig csöndben voltak, és sokkal nagyobb sérelmek érték őket, mint a szlovákokat - lehet, hogy éppen ezért? - az identitástudatuk másabb.
- K. *Ön nem gondolja, hogy a harminc év körülieknél észlelhető a szlovákságuk felelevenítése, akár nosztalgiából?*
- A. Nem, két réteg van. Vannak az öreg cséviék, akik nosztalgiáznak, anyám is szívesen megnézi a szlovák televízióban a dalokat, mert még tudja gyermekkorától, az az ő életük.
- Az óvodában kellene erősíteni, hogy visszatérjen a nemzetiségi öntudatosság, ha volna értelme. A hutai találkozáson a kis óvodások előadtak valamit. A szlovák irányításra ők önkéntelenül magyarul válaszoltak. Egy kicsit erőltetettnek érzem ezt az egészet, pont emiatt. De ha volna értelme, hogy miért, például, ha a turizmus úgy fellendülne, hogy érdemes volna kiírni, hogy „itt szlovákul beszélnek” (...) Pécsent ki volt írva annakidején, hogy szerbül beszélnek az eladók. Itt nincs jelentősége annak, ha ismeri a nyelvet, kivéve, ha valaki szlovák tanító vagy szlovák óvónő, Perspektívát kellene adni vagy a határokat meg kellene nyitni.
- K. *Hát már eléggé nyitottak...*
- A. Azt a lehetőséget is tönkretették, hogy: orosz. Mert amíg az orosz katona itt volt Cséven, mindenki tudott az orosz katonákkal komázni, nagyon sok személyes kapcsolat volt, mert ha tudott szlovákul... Rendszeresen kijártak, kapcsolataik voltak, ma is levelezgetnek egymással, meg ilyen. Az oroszok kivonulásával még ez az utolsó lehetőség is megszűnt. Mert itt nem haragudtak az oroszokra. Sőt hogy szót értettünk egymással. Most, akik jönnek ... szlovákok nem járnak errefelé, akik jönnek, azok igyekeznek magyarul beszélni. Beszűkültek a perspektívák.
- K. *És amikor Szlovákiába mennek, mondjuk esetleg bevásárolni, vagy kirándulni, az nem elég motiváló?*
- A. A turizmus nem arrafelé irányul. Nagyon soknak volt olyan tapasztalata, hogy ha magyar rendszámmal közlekedett, lincshangulat alakult ki, ezekért mondom, hogy úgy érzem, most rossz passzban vagyunk. Ha ütnék itt a szlovákokat, talán az összehozná őket(...)
- K. *Az itteni tájnyelv hogyan viszonyul az irodalmi szlovákhoz?*
- C. Az a nyelv, amelyen a cséviék, meg a kesztölciiek beszélnek mai napig, az a szlovák irodalmi nyelv előtti nyelv, egy tájszólás, amely hasonlít a mai szlovák irodalmi nyelvhez. Én a szlovák irodalmi nyelvhez közepesen hasonlónak nevezném. Tökéletesen megérti a szlovák, tehát az irodalmi nyelvet beszélő ember ezt a nyelvet, amit itt használnak. A tájnyelvet beszélő emberek is megértik a szlovákot, de csak olyan mértékben, amilyen mértékben azokat a

kifejezéseket használják, amelyeket ők ismernek. Teljesen új kifejezéseket, a nyelvújítás utániakat nem. A szlovák irodalmi nyelvet 1843-tól kezdve éveken keresztül állították össze, mégpedig a mostani Szlovákia, főleg Közép-Szlovákia területéről „hozták össze”, és utána néhány kifejezést a keleti nyelvjárásból vettek át.

K. *Ezek szerint a nyelvi kommunikáció nem kétirányú?*

C. Igen, ezt mondom a gyermekeinknek is, hogy ez maga a csoda, hogy ez a nyelv megmaradt. Ezért tudok felnézni ezekre az emberekre és mélységesen tisztelem őket, hogy meg tudták tartani azt a szlovákságukat, amellyel háromszáz éve idejöttek, minden kényszerítés nélkül... mert ez az asszonyka is a szlovákot tanulta az iskolában, de a nagymamával tótul beszél... ezeket én nem tudom magamban sem elrendezni... A kifejezések keverése éppen abból adódik, hogy az „újonnan” keletkezett szavakat helyettesítik magyar szavakkal.

K. *Sokan vannak olyanok, akik mindkét nyelvet beszélik: a szlovákot és a „tót” is?*

C. Nem, csak a képzettebbek.

K. *Mennyire keverik a magyarral?*

C. Magyar kifejezést használnak „tót” szövegben, nem is jut eszükbe talán...

K. *Csak egyesek, vagy ez általános?*

C. Általános. Nem is hogy nem jut eszébe, hanem nem tudja. Kétszáz évvel ezelőtt magyarul sem léteztek, hát akkor honnan tudná ez a szlovák.

K. *Olyan érdekes, hogy egy egészen közeli és szomszéd faluban már más kiejtéssel, szókinccsel beszélnek... nem is olyan régen ezek zárt települések lehettek...*

C. Igen. Például a kesztölciek egészen keményen beszélnek. Már itt nálunk valamivel lágyabban, de nem igazán lágyan, és Pilisszántón, néhány kilométerre, gyalog át kell menni az erdőn, ott már egészen lágyan beszélnek. Érdekes végül is. Csabán is van néhány szlovák, ők is egész lágyan beszélnek.

A. Tavaly ősszel voltak itt a Szövetség szervezésében a füzériek, hát tele volt a kultúrotthon. Nehezen értették, mert egészen más nyelvjárás, de nagyon élvezték és nagy jó hangulatú est volt.

B. Lényegesen különbözik a helyi tájnyelv a szlovák irodalmi nyelvtől. És amikor a gyerek esetleg használná otthon, amit az iskolában tanult, akkor bizony a nagymama kicsikét idegenkedik tőle, mert az nem az ő nyelve. Ez nagyon furcsán és érdekesen hangzik, de valahogyan ez az igazság.

E. Van olyan család... akik ott születtek (Szlovákiában), aztán jöttek vissza. Én ott voltam iskolába. Aztán átkerültem a budapesti szlovák kollégiumba, oda jártam 3 évig iskolába.

K. *S akkor a „tót” nyelvet visszatelepülése után tanulta meg?*

E. Hát igen, mert végül is ez egy kicsit furcsa volt, amikor én szlovákul beszéltem Cséven. Csak néztek rám, mint egy csodabogárra... Megmaradt azért bennem, de hát most már inkább áttértem én is a csévi nyelvre, de egy szlovákkal is tudok beszélgetni. Jó hogy sok mindent elfelejtettem, mert nem gyakoroltam, s nem dolgozom olyan helyen, a Szövetségnél, ahol használhatnám. Nem felejtettem el, írni-olvasni tudok szlovákul, úgyhogy nem probléma.

B. Családban kellene igazán, de úgy nőttek fel a gyermekeink, hogy nem igazán... Pedig '49 óta folyamatosan, szünet nélkül tanítják a szlovák nyelvet. Ha belegondolok, hogy én az óvodában tanultam meg magyarul... A nyelvet is hiába tudja... A hagyományok ismerete nélkül, érzelmi kötődés nélkül, akkor csak egy idegen nyelv. Bár szokásaiban, dalaiban még erősen kidomborodik a

szlovák jelleg. Esküvőkön, bálokon, népszokásokban. Énekelni szeretnek, a fúvószenét szeretik nagyon.

B. Én szlovák általános iskolába jártam Budapesten, és szeretem csinálni, tényleg szívvel-lélekkel. A kórusba is eljárok, de úgy kell már összefogni ezeket az asszonyokat, a fiatalokat pedig nagyon nehéz, nem igazán érzik szívügyüknek. Az iskolában is nagyon nehéz a szülőkkel. Az Önkormányzat is adna pénzt, ha látná, hogy van miért. Nehéz már ezzel a szlováksággal. Kiesett egy korosztály. Tudnak a nagyszülők, a dédszülők szlovákul, és akkor értenek a fiatalabbak. A gyerekek nem. Hiába tanul 8 évig, sőt már az óvodában is tanul szlovákul, de mire kijön a nyolcadikból, nemigen tud egy pohár vizet kérni szlovákul, vagy nem mer...

K. *Piliscsév kompakt nemzetiségi falunak számít, ugye?*

G. Igen, annak, de a mi korosztályunk, a negyvenesek, zárt közösség volt, a gyermekek az iskolában szlovákul beszéltek. Ez folyamatosan megszűnt, valamikor az én időmben. Valamikor az én iskolatársaim, amikor kiléptek a faluból, akkor már szégyellték, hogy ők szlovákok. Itt a faluban még beszéltek a nyelvet, de kint már nem.

K. *De miért szégyellték? Csúfolták őket?*

G. Igen, mert nem értették. Egymás között, a buszmegállóban még beszélgettek szlovákul, de idegen előtt már nem. Ez a rossz nekünk, hogy a szülők otthon sem beszélnek, a gyermek nem hallja a nyelvet, itt pedig nagyon nehéz.

A. Ezt annak idején meg is hirdették iskolán belül, a programot. Tudok olyan családot itt Cséven, akiknél a nagyobbik gyerek, aki velem egyidős, szlovákul beszélt, és az iskolaigazgató propagandájának hatására elkezdtek magyarul beszélni. Eljutottunk oda, hogy idős mamák, tehát a szomszéd néni az anyámmal - jó hogy egymás közt szlovákul beszélnek - gyakran váltanak, magyarul beszélnek. Nem egytől hallom, hogy magyarul beszél. Most már általános a magyar nyelv használata. Azt furcsállják, ha valaki szlovákul beszél.

K. *Régebben a faluban szlovákul beszéltek?*

A. Ez szlovák falu volt. De hát meddig? Mondom, úgy '53-'54-ig körülbelül.

K. *Olyan gyerek nem nagyon akad, aki otthonról elsőként tanult nyelvének tekintheti a szlovákot?*

G. Itt a faluban egyáltalán nincs.

K. *Tulajdonképpen az óvodában magyarul foglalkoznak a gyermekekkel.*

G. Főleg a kicsi csoportban, nincs is szlovák nyelvoktatás, mert először a magyar nyelvet kell alaposan megtanítani, és bizony a szókincsük is elég gyenge, őket fel kell fejleszteni, és akkor megindulnak a foglalkozások. A nemzetiségi nyelvet oktatók minden csoportban helybeliek.

K. *Akkor itt a gyermekek nem a helyi szlovák nyelvet, hanem az irodalmi szlovákot tanulják?*

G. Igen. Hát ez is, valamikor, amikor szakfelügyelet volt, akkor megkövetelték, hogy szlovákul, magyarul ne szólaljunk meg. Kötött időben voltak a foglalkozások, hetente kétszer vagy háromszor, amennyi az ütemtervben elő volt írva. Akkor az alatt a húsz perc alatt csak szlovákul lehetett. Nagyon nehéz volt, csináltam, tudom, hogy mi az. Most, hogy változott a programunk is, most az óvónő határozhatja meg azt, hogy kötött vagy kötetlen foglalkozást tart. De mivel gyakorló óvoda vagyunk, az óvónők csak arra figyelnek, hogy sokat foglalkozzanak a nap folyamán. A kötött foglalkozások szlovákul mennek, a kötetlen foglalkozásokon - tehát udvaron, mosdóban, ebédnél - ott pedig

használják a nyelvet, a kifejezéseket tanítják. Azt nem tudjuk vállalni, hogy reggeltől délutánig csak szlovákul beszélni a gyermekekkel.

- K. *Iskolába milyen nyelvtudással kerülnek innen át?*
- G. Nagycsoportban már elég sok kifejezést megtanulnak, sok mondókát, körjátékot, éneket, és ezt viszik magukkal tovább. Mikor bekerülnek, a képolvasás már nagyjából megy nekik.
- K. *Tulajdonképpen akár egy idegen nyelvet is tanulhatnának ilyen módszerekkel?*
- G. Majdnem idegen nyelvként tanítjuk a szlovákot.
- K. *A nagyszüleikkel sem tudják gyakorolni?*
- G. Mit mondjak? Mikor van a gyermek a nagyszülőkkel? Vagy dolgozik még a nagyszülő, vagy nem ér rá(...) Az óvónők felkészültsége jó. Főiskolát végzetek, nyelvtudásuk megvan. Ott van gond, hogy nincs mire építeni nekik. A picik nem tudnak egyáltalán, velük megtörténik, hogy befogják az ember száját és azt mondják nekem: „magyarul beszélj!”. Mert ilyen is volt már. Arra kell figyeljünk, hogy mivel lehet megfogni a gyermekeket, felkelteni az érdeklődésüket. Eszközzel, mert másként, szóval nem lehet. Énekelgetünk nekik, a ritmus, a dallam megragadja a gyermekeket, és akkor szívesebben mondják.
- K. *Ezt, hogy „beszélj magyarul”, lehet, hogy otthon hallották, a szülők közt? Nem szokott ez dilemma lenni, milyen nyelven beszéljenek a gyermekkel?*
- G. Hát mondom, hogy jóformán nem tudok az óvodában olyan szülőpárt mondani, aki helybeli és valamikor gyermekkorában ő is beszélt volna a szót. Mert tanulta ugyan az iskolában, de otthon nem beszélnek. Most be van építve az órarendbe. Akkor fakultatív módon volt, de akkor is mindig tanultak a gyermekek. Körülbelül 12-15 éve van órarendbe építve, azóta is fakultatív módon, ami annyit jelent, hogy elsőben, amikor hozzánk kerül a gyerek, akkor a szülőnek megmondjuk, hogy ez egy nemzetiségi nyelvet oktató iskola. Esetleg ha előfordulna, hogy a szülő nem óhajtja, hogy a gyermek tanulja, akkor most mondja. Nagyon büszkék vagyunk arra, hogy azt hiszem, pályafutásom alatt, mióta én itt dolgozom, 12 esztendeje, egyetlen egyszer fordult csak elő, hogy a szülő nem kérte, és az is nagyon rosszul tanuló gyermeknél az 5-6. osztályban. Jelen pillanatban 211 gyerekünk van, és abból azok nem tanulják, akiknek a szülei nem régen költöztek be Csévre, magyar származásúak, többnyire már felsőbb osztályokba járnak, és nem tudnak bekapcsolódni. Olyan értelemben, hogy a munkájukat osztályoznánk. Mert füzetük is van, könyvük is van, nagyon szívesen tanulnak és jó eredménnyel is, de nem tudjuk őket osztályozni.
- K. *Milyen nyelvtudással jönnek a gyermekek a családból, óvodából?*
- A. Én szoktam mondani, hogy saját gyermekkoromban, amikor nem akartam, hogy értsék a tanárok, hogy mit beszélgetünk, akkor a folyosón, az udvaron tótul beszélgettünk. Mostanra már olyan a helyzet, hogy ezek a gyermekek nem tudnak beszélgetni tótul. Kifejezéseket ismernek, a passzív szókinccs csodálatos egynémelyik gyereknél, ott, ahol a nagyszülők még beszélnek a szlovák nyelvet a gyerekekkel, tehát a tanuló anyjával-apjával. Mindent megértene, de használni már nem használják. Nagy gond az is, hogy 1954 óta ez a folyamat visszafordíthatatlan. Plakátot akartam kiírni itt az önkormányzati hivatalban, egy huszonnégy éves asszonnyal: egyszerűen nem tudta elolvasni, nem vállalta, hogy nekem szlovákul leírja a plakátot, mert nem érti, hogy mi van benne.
- K. *Világnyelvet tanulnak-e a gyermekek itt?*
- C. Igen, angolt.
- K. *Szlovákon kívül, vagy helyette? Van-e választási lehetőség?*

- C. Nem, azon kívül.
- K. *Mi a véleménye arról, hogy kérdőívünkben néha felmerült: a gyermekek nem szeretik tanulni a szlovák nyelvet.*
- C. A gyermek olyan, ha valami nem megy neki, vagy nem érdekes, akkor nem szereti. A történelmet, a matematikát, de még a testnevelést sem. Semmivel sincs rosszabb helyzetben a szlovák nyelv mint tantárgy, mint az angol nyelv most már. Mert mi - kipróbáltuk - és valóban, miért „büntessük” a nemzetiségi tanulót azzal, hogy csak a nemzetiségi nyelvet, tehát az anyanyelvét tanítjuk, és nyugati nyelvet nem. Közben más iskolákban a tanuló tanul magyarul, de tanul nyugati nyelvet is, kétfélet is választhat. Most orosz helyett tanítjuk az angolt. Azt is meg lehetett volna csinálni, hogy azt a két órát hozzátegyük a szlovák nyelvi órákhoz, és akkor az a több. De mi úgy gondoltuk, közösen szülőkkel együtt, hogy nem, hanem egy nyugati nyelvet is. Most már látják, hogy az angolt is tanulni kell, ahhoz is le kell ülni, az is nehéz, azt sem értem, úgyhogy annyira megnyugodtak, hogy csuda.
- K. *A gyermekeknél az otthon elsőként tanult nyelv - az anyanyelv - végül is a magyar?*
- C. Természetesen. Ezt most már sajnos ki kell hogy mondjuk: a szülők egyáltalán nem beszélnek. Ezek a fiatalok... nemrég volt szülői értekezlet, ott volt tanítványok vannak már, akiről tudjuk, hogy nem tudja a nyelvet, nem beszéli. Érteni értik, a szlovák adót bekapcsolják, a televíziót értik, nézik a mesét a gyerekek is, de nem használják a nyelvet. A szülők itthon, egymás között néha úgy is beszélnek. De felül a buszra, onnantól kezdve nincs rá lehetősége. Munkahelyen, tömegközlekedésen könnyebben fejezi ki magát magyarul, mint szlovákul, kész.
- K. *Nincs meg itt a lehetőség, a tendencia arra, hogy az anyanyelv-átörökítés felerősödjön? Most akkor mindez a nyelvvesztés felé megy? Hiszen az iskola a család nélkül...*
- C. Nagyon nehéz helyzetben van. Nem beszélve arról, hogy a mi tanterveink, tankönyveink úgy készültek, hogy anyanyelvi szinten (kellene) oktatni a szlovák irodalmat és nyelvtant. Nem a nyelvet tanítani, hanem a nyelv irodalmát és nyelvtanát. És ez ma már nem megy. Rettenő sok nehézségünk van ezen a téren.
- K. *A nyelvtankönyvek elég vonzóak?*
- C. Nem. Nagyon rosszak. Most már alig várjuk, hogy az új oktatási törvény után változzék, életbe lép a nemzeti alaptanterv, és azon belül természetesen a nyelvnek a műveltségi anyaga, és majd ehhez kapcsolódnak az új tankönyvek - gondolom én. Csak a mi területünkön olyan kevesen vagyunk, és nagyon kevesen vállalkoznak arra, hogy tankönyvet írjanak.
- K. *A kintieket nem lehet átvenni?*
- C. Egyáltalán, sőt.
- K. *A nyelven kívül mi az, ami a nemzetiségi identitástudat fejlesztéséhez hozzájárulhat? Hagyományápolás, szakkörök?*
- C. Igen, és azon kívül minden évben, évről-évre meg kell nekik világítani, hogy miért tanulják ők a szlovák nyelvet, a nagymama miért beszél most a boltban tótul...
- K. *Hetente körülbelül hány órát jelent a tantervben a szlovák nyelv?*
- C. Négyet. Ötödikben ötöt.
- K. *Olyan osztály nincs, amelyben valamely tantárgyat oktatnának szlovák nyelven?*

C. Volt egy kísérletünk, a környezetismeretet az alsó tagozatban próbáltuk kétnyelvűen, de nem volt olyan az eredmény, mint ahogy várható lett volna, és a szülők is kérték, hogy ez egyébként is nagyon nehéz.

K. *Az egyházi életben van-e lehetőség a nyelv gyakorlására?*

B. Van. Van egy egyházi énekkar, oda szívesen is járnak, és nagyon jó a vezetőjük. Most kezdik feleleveníteni ezeket a régi énekeket, amelyekre gyermekkorból emlékszem... A vezető emberekre lenne szükség, akik egy kicsit megfogják az egészet.

Jegyzetek

1 Ez 1989-ben zajlott, eredményeiről bővebben az 1993 nyarán kiadott kötet szól: Demeter Zayzon Mária: *Öntudatosodás és önfeladás között*. Tatabánya, Kiadja a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat, 1993. 135.

2 Természetesen, a szabad identitásválasztás ugyanakkor vitathatatlan emberi jog, melyről legújabbban a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény ekképp rendelkezik: „valamely nemzeti, etnikai csoporthoz, kisebbséghez (a továbbiakban: kisebbséghez) való tartozás vállalása és kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga..” 7. cikkely (1)

MÁRIA ZAYZON DEMETER

THE LANGUAGE USAGE OF THE SLOVAKS LIVING IN PILISCSÉV

Till the sixties, Piliscsév (Hungary) with its approximately 2500 inhabitants was considered to be a locality with Slovak inhabitants. Today only the older generation uses the specific local

Slovak dialect, the children of Slovak origin already learn a language of their grandparents in kindergarten and school as foreign language. These interviews made in the village contain interesting information, showing why the Slovak language is not so largely used anymore, the identity problems of the people changing their language, and the hardships of language-teaching at schools.